

ISSN (E) - 2181-1334

UZACADEMIA

VOL 1, ISSUE 5, NOVEMBER 2020

22/11/2020

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ

ILMIY-USLUBIY
JURNAL

SCIENTIFIC-METHODICAL
JOURNAL

WWW.ACADEMIASCIENCE.ORG

FARG'ONA

“ACADEMIA SCIENCE” ILMYIY-TADQIQOTLAR MARKAZI

UzACADEMIA

ILMIY-USLUBIY JURNALI
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL

ISSN (E) – 2181 - 1334

BARCHA SOHALAR BO‘YICHA

VOL 1, ISSUE 5, NOVEMBER 2020

PART - 1

ICI WORLD of
JOURNALS

www.academiascience.org

Volume 1. Issue 5, November 2020

TAHRIRIYAT

Editor in chief

Eshmatov Gayratjon Marupovich

Executive Secretary

Ravshanjon Abdullayev

He is a history teacher at Baghdad District

8 Secondary School

Preparing for publishing

Khalikov Mukhriddin Tavakkaljon ugli

Fergana State University

Bosh muharrir

Eshmatov G'ayratjon Ma'rupovich

Mas'ul kotib

Ravshanjon Abdullayev

Bag'dod tumani 8-umumiy o'rta ta'lim

maktabi tarix fani o'qituvchisi

Nashrga tayyorlovchi

Holiqov Muhridin Tavakkaljon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti

TAHRIR KENGASHI A'ZOLARI

Sultonali Mannopov

O'zbekiston xalq artisti, professor

Eshmetov Izzat Do'simbatovich

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi,

texnika fanlari doktori, professor

Matibaev Taspolat Baltabaevich

Sotsiologiya fanlari doktori (DSc), Professor, Turon FA Akademik

Abdullayev Muzrobjon Gulamovich

Andijon davlat universiteti, professor

Akramova Shahnoza Abrorovna

Milliy gvardiya Xarbiy-texnika instituti Psixologiya va pedagogika kafedrasini

mudiri, Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Arslanov Sharafutdin Sultanovich

kimyo fanlari doktori, professor

Tuychiyeva Inoyat Ibragimovna

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori

Oripov O'rolboy Ahmedovich

Navoiy davlat pedagogika instituti, PhD

Fazliyeva Zebo Kamarbekovna

O'zbekiston davlat Xoreografiya Akademiyasi, dotsent

Azimov Baxtiyor Ganievich

O'zbekiston davlat konservatoriyasi, Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Xusanova Xayriniso Tayirovna

O'zMU, sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent

Smaylova Gulmari Yuldashevna

QRXTHQTMO hududiy markazi, dotsent

Bazarov Otabek Odilovich

Qo'qon davlat pedagogika instituti, PhD

Popov Dmitriy Vladimirovich

Andijon mashinasozlik instituti, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

(PhD)

Raximova Gulchexra Sobirjonovna

Qo'qon davlat pedagogika instituti, PhD

Umarova Maxliyo Yunusovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, f.f.n, dotsent

Ismoilova Muhayyo Qozoqboyevna

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti,

filologiya fanlari nomzodi

Toshtemirov Otabek Abidovich

Farg'ona politexnika instituti

MUNDARIJA / TABLE OF CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

1.	Қосимова Одина Машрабовна КАМОЛИДДИН БЕҲЗОД – ШАРҚНИНГ ЭНГ БУЮК МИНИАТЮРАЧИ РАССОМИ	7
2.	Насриддинов Абдурахмон Абдурахим угли, Курбанов Зафар Бозор угли, Расулова Дилбар Камалиддиновна РОЛЬ НЕЙРОСОНОГРАФИИ В ПРОГНОЗЕ ИСХОДА ГИПОКСИЧЕСКИ ИШЕМИЧЕСКОЙ ЭНЦЕФАЛОПАТИИ ДЕТЕЙ ПЕРИНАТАЛЬНОГО ВОЗРАСТА	12
3.	Бердибекова Феруза Абдуманноб қизи ЭКОЛОГИК ТАРБИЯ ВА ШАХСНИНГ ХАР ТОМОНЛАМА РИВОЖЛАНИШИ	16
4.	Исмоилова Дилдора Эркиновна ИККИ КАНАЛЛИ МОЛЕКУЛЯР-РЕЗОНАНС МОДЕЛИНИНГ МУҲИМ ВА ДИСКРЕТ СПЕКТРЛАРИ	21
5.	Акрамов Максаджон Мухторович, Ўлмасов Аҳаджон Акрамжон ўғли, Мамиров Абдурашид Раимжонович МАШИНАСОЗЛИҚДА ҚўЛЛАНИЛУВЧИ ДЕТАЛЛАРНИНГ ЮЗАЛАРИНИ ЦЕМЕНТИТЛАШ УСУЛИ ОРҚАЛИ ҚАТТИҚЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ	26
6.	Ибодова Севарабону Тўхтасиновна ЧИЗИҚЛИ ТЕНГЛАМАЛАР СИСТЕМАСИНИ ЕЧИШ МАВЗУСИНИ ЎҚИТИШДА БУМЕРАНГ ТЕХНОЛОГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИШ	31
7.	Хайитгул Музаффарова, Қаршибой Назарқосимов, Мафтуна Норматова АҚЛИ ЗАИФ БОЛАЛАР БИЛАН КОРРЕКЦИОН- РИВОЖЛАНТИРИШ ИШЛАРИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШГА ЯНГИЧА ЁНДОШУВЛАР	37
8.	Бердиев Жамшид Панжиевич XVIII-XX АСР БОШЛАРИДА ЖАНУБИЙ ЎЗБЕКИСТОН ШАҲАРЛАРИНИНГ МАДАНИЙ МАРКАЗЛАР СИФАТИДАГИ ЎРНИ	42
9.	Zebiniso Qurbonova SHARQ MUTAFAKKIRLARINING BOLA TARBIYASIDA MILLIY QADRIYAT- MILLIY TARBIYANING O`RNI HAQIDAGI QARASHLARI	48
10.	Yusupova Dilnoza O`ktamali qizi, Eshonqulova Mo`tabarxon Tojiboyevna CHET TILLARINI O`QITISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH (NEMIS TILI MISOLIDA)	53
11.	Шарипов Файзулло Нарзиевич, Кўчаров Жамшид Кулназарович ДОРУТТИЛОВАТ ВА ДОРУССИЁДАТ- ЎРТА АСР МАРКАЗИЙ ОСИЁ МЕЪМОРЧИЛИГИНИНГ ЮКСАК НАМУНАСИ	57
12.	Холназаров Раббим Нўмон ўғли ТАБИАТГА ОҚИЛОНА МУНОСАБАТДА БЎЛИШ – ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТ БЕЛГИСИ	61
13.	Сувонова Дилбар Набиевна МЕХРИБОНЛИК УЙИ ТАРБИЯЛАНУВЧИЛАРИДА ОИЛА МУНОСАБАТИГА МОСЛАШУВНИ ШАКЛЛАНТИРИШ	64
14.	Алимова Дилдора Маматкуловна ТАРБИЯЧИ-ЎҚИТУВЧИНИНГ ЎҚУВЧИЛАР БИЛАН МУЛОҚОТ ОЛИБ БОРИШ ЙЎЛЛАРИ	67
15.	Худайкулов Дилёр Исмаилович КУТУХОНАЛАР ТАЪЛИМ-ТАРБИЯНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИНСТИТУЦИОНАЛ АСОСИ	70
16.	Jumanova Dilafruz Mamarajobovna ERGASH JUMANBULBUL VA “ALPOMISH” DOSTONI	73
17.	Mamatqulova Nilufar Omon qizi	76

O'QUVCHILARDA MUTOLAA MADANIYATINI ORQALI MUSTAQIL FIKRLASHGA O'RGATISHNING AYRIM JIHATLARI	
18.	Исомиддинов Йўлдош Юсуббоевич АБДУРАУФ ФИТРАТ АСАРЛАРИНИНГ ЁШЛАРНИ АХЛОҚИЙ ТАРБИЯСИДАГИ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ 79
19.	Aldashev Ilhomjon To`xtaboyevich UMUMIY O`RTA TA`LIMDA AXBOROT-KOMMUNIKASION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH SAMARADORLIK OMILIDIR 85
20.	Abbasova Dilfuza Karimbek qizi KOREYS MAQOLLAR VA ULARNING MADANIY JIHATLARI 88
21.	To`xtayev Tolmasjon WINDOWS 7 OPERATSION TIZIMIGA QO`YILGAN XAVFSIZLIK PAROLINI HECH QANDAY VOSITALARSIZ SHEKLAB O`TISH USULI 92
22.	Turanova Sabohat Muxomadievna ЎЗИГА ИШОНМАСЛИК ВА ҚЎРҚУВНИНГ ТАЪЛИМДАГИ САЛБИЙ ОҚИБАТЛАРИ 94
23.	Abdullaeva Gulshod Berdikulovna ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА БАЗЕ ЯЗЫКА СПЕЦИАЛЬНОСТИ 97
24.	Avazov Shukurullo Sharofovich AMIR TEMUR DAVLAT BOSHQARUVIDA PSIXOLOGIK YONDASHUV 102
25.	Turdiyeva Sohibaxon Rasuljon qizi LEGAL FUNDAMENTALS OF CITIZENS 'SELF-GOVERNMENT BODIES 107
26.	Atanazarov K.M., Dosekyeva A.E. BALIQ HÁM BALÍQ ÓNIMLERINIŇ QÁWIPSIZLIGINE QOYÍLATUǴIN AYÍRÍM TIYKARǴÍ TALAPLAR 110
27.	Nazarova Feruza, Ergashev Alimardon ҚЎШМА ГАПНИНГ СТРУКТУРАВИЙ ВА СЕМАТИК ТИПЛАРИ 113
28.	Hamidova Iroda Olimovna THE CONCEPT OF "SPIRITUALITY" IN THE WORKS OF JALALIDDIN RUMI 117
29.	Nurmatova Munisa Nosir qizi THE IMPORTANCE OF FOLKLORE IN THE FORMATION OF THE SPIRITUAL AND MORAL WORLDVIEW OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN IN THE LESSONS OF LITERARY READING 120
30.	Aliyarova Gulzor Po`latovna BOSHLANG'ICH TA'LIMDA PIRLS VA TIMSS DASTURLARINING AHAMIYATI 123
31.	Konurova Leyla ВОЗМОЖНОСТИ ТВОРЧЕСТВА М. И. ГЛИНКИ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ВКУСА ДЛЯ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИИ ОТДЕЛА ФОРТЕПИАНО 126
32.	Berdieva Halima Buronovna РОЛЬ СЕМЬИ В ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ 129
33.	Yunusova Jumagul UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA FIZIKA FANIDAN AYRIM MAVZULARNI MODELLASHTIRISH 132
34.	Kosimova Shaxlo Bahromovna КОНСПЕКТ ИНТЕГРИРОВАННОГО ЗАНЯТИЯ В ПОДГОТОВИТЕЛЬНОЙ ГРУППЕ «ЗНАКОМСТВО С ПРОФЕССИЕЙ - ПОЧТАЛЬОН» 134
35.	Ruzmanova Ra'no Usmanovna TEACHING GRAMMATICAL SYSTEM OF ENGLISH LANGUAGE USING MODERN METHODS 138
36.	Abdullayeva Nodira Davlatnazarovna, Komuljonova Iqboloy Hasanboy qizi, 142

	Bakiyev Umidjon Otabek o'g'li YURIDIK TEXNIKUMLARGA O'QISHGA QABUL QILISH TARTIBI TO'G'RISIDA	
37.	Qobilova Dilorom Mashrabjonovna O'QITUVCHILARNING O'QITISH ISHLARINI TASHKIL ETISH MEKANIZMALARI, USULLARI VA MAKSIFLARI	144
38.	Таспанова Жиғагул Кенжебаевна ӘЖИНИЯЗ ЛИРИКАСЫНДА ӘДЕП-ИКРАМЛЫҚ ХӘМ ТӘРБИЯ МӘСЕЛЕЛЕРИ	148
39.	Достон Ҳожиматов ПРОБЛЕМЫ, ОТРАЖЕННЫЕ В НАЦИОНАЛЬНЫХ ФИЛЬМАХ ОБ АВТОРСКОМ ПРАВЕ И РЕЖИССЁРСКИХ ПОДХОДАХ	150
40.	Sobirova Dilnoza Rasulovna XAYRIDDIN SULTONOV YARATGAN OBRAZLARINING MA'NAVIY OLAMI	153
41.	Хаитова Насиба Исламовна ТВОРЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧАЩИХСЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ	156
42.	Uralov Jaloliddin Usmon O'g'li ONLINE GAMES ARE HANDY TOOLS FOR ENGLISH TEACHERS TO EXPLAIN NEW VOCABULARY FOR BOTH ADULT AND YOUNG LEARNERS	160
43.	Egamova Feruza Nuraliyevna KIMYO DARSIDA PEDAGOGIK O'YINLAR	163
44.	Д.Э.Хаитов ҲАРБИЙ ҲАВО КУЧЛАРИДА АХЛОҚИЙ-РУҲИЙ ТАЪМИНОТНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	165
45.	Turg'unboyeva Zulfiya Nabijonovna OQSILLARNING TUZILISHI, FUNKSIYASI VA BIOLOGIK AHAMIYATI	168
46.	Kazakbayev Batirjan Urazaliyevich UMUMIY O'RTA TA'LIMDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TA'LIM SIFATI VA SAMARADORLIGINI KAFOLATLASH OMILI	170
47.	Юнусова Чўлпоной Абиэровна ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯДА ШАХС ФАОЛИЯТИНИ ЎРГАНИШ УСУЛЛАРИ	172
48.	Sharipova Albina Romenovna VIRTUAL EXCURSION AS AN INNOVATIVE METHOD OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE	176
49.	Akhmadjonova Khosiyat NOTION OF TERMINOLOGY AND ITS SYSTEM IN MODERN LINGUISTICS	179
50.	Raximova So'najon Qurbonboyevna PROBLEMS OCCURRED IN TEACHING ESP AND THEIR SOLUTION	182
51.	Жумаева Мухаббат Икромовна ПРОИЗВЕДЕНИЯ ЖИВОПИСИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ	185
52.	Xudoyberdiyeva Munavvarxon Maxammadshokir qizi KOGNITIV TILSHUNOSLIKDA KONSEPT TUSHUNCHASI VA "SUV" KONSEPTINING TALQINI	188
53.	Abbos Pusrmanov TA'LIMGA TANQID VA TAKLIF	190

АҚЛИ ЗАИФ БОЛАЛАР БИЛАН КОРРЕКЦИОН- РИВОЖЛАНТИРИШ ИШЛАРИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШГА ЯНГИЧА ЁНДОШУВЛАР

*Хайитгул Музаффарова, Қаршибой Назарқосимов,
Мафтуна Норматова
Жиззах Давлат педагогика институти
Ўқитувчилари*

Аннотация: Ушбу мақолада олигофрен болаларнинг ақлий ривожланиши хусусиятларини ўрганиш, ақли заиф болалар билан коррекцион ривожлантирувчи ишларни олиб боришда замонавий махсус педагогик - психологик технологиялар ва усуллардан фойдаланиш, махсус мактабда таълим жараёнида коррекцион - ривожлантирувчи машғулотларда ўйин фаолиятидан фойдаланишининг самараси юзасидан тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: Ақли заиф болалар, ўйин, визуал-эффективдан, визуал-образли, манتيқий фикрлаш, коррекцион иш, индивидуал, ихтиёрий диққат, ихтиёрий хотира.

НОВЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ КОРРЕКЦИОННО- РАЗВИВАЮЩЕЙ РАБОТЫ С УМСТВЕННО ОТСТАЛЫМИ ДЕТЬМИ

Аннотация: В статье даны рекомендации по изучению особенностей психического развития детей-олигофренов, использованию современных специальных педагогических и психологических технологий и методов в коррекционно-развивающей работе с умственно отсталыми детьми, эффективности игры в коррекционно-воспитательной деятельности в специальных школах.

Ключевые слова: умственно отсталые дети, игра, наглядно-действенное, наглядно-образное, логическое мышление, коррекционная работа, индивидуум, произвольное внимание, произвольная память.

NEW APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF CORRECTIONAL AND DEVELOPMENTAL WORK WITH MENTALLY RETARDED CHILDREN

Annotation: The article provides recommendations for studying the peculiarities of mental development of oligophrenic children, the use of modern special pedagogical and psychological technologies and methods in correctional and developmental work with mentally retarded children, the effectiveness of play in correctional and educational activities in special schools.

Key words: mentally retarded children, play, visual-effective, visual-figurative, logical thinking, correctional work, individual, voluntary attention, voluntary memory.

Олигофрен болаларнинг ақлий ривожланиш хусусиятларини ўрганиш катта ва мураккаб муаммо бўлиб, унинг ечимида билимларнинг турли соҳаларида олиб

бориладиган тадқиқотлар муҳим аҳамиятга эга.

Психологлар махсус мактаб ўқувчилари ўртасида ўрганишга бўлган қизиқишнинг пайдо бўлиши уларнинг

билимлари, кўникмалари, қобилиятлари кучини сезиларли даражада ошириб, диққат, хотира, фикрлаш ва бошқа ақлий жараёнларни тўғрилашга ёрдам беришини ишончли исботлайдилар. Уларнинг ривожланишидаги муваффақиятларга бошланғич кўникмаларни ўргатиш билан эмас, балки улардаги ақлий фаолиятнинг мураккаб турларини шакллантириш орқали эришилиши амалиётда бир неча бор исботланган.

Замонавий психология болаликни янги туғилган чақалоқдан то тўлиқ психологик ва ижтимоий даврига қадар бўлган давр сифатида қарайди. Илмий психологик асарларда болалик мураккаб кўп ўлчовли ҳодиса сифатида қаралади, у биологик асосга эга бўлиб, кўплаб ижтимоий-маданий омиллар воситачилигида бўлади. "Бола жамиятни ўзлаштиради... Болада пайдо бўлиши керак бўлган ҳамма нарса, аллақачон жамиятда мавжуд, шу жумладан эҳтиёжлар, ижтимоий вазифалар, мотивлар ва ҳатто ҳиссиётлар"³

Тўғри қилинган диагностик хулоса ва коррекцион ривожлантирувчи таълим боланинг ақлий фаолиятининг барча ақлий функцияларни янада ривожлантиришга нисбатан бирламчи ҳисобланади. Болаларнинг ақлий фаолиятининг бирламчи асосий таркибий қисмлари катталар билан доимий алоқада бўлиш натижасида юзага келади ва шаклланади.

Ақли заиф болалар билан коррекцион ривожлантирувчи ишларни олиб боришда замонавий махсус педагогик - психологик технологиялар ва усуллардан фойдаланиш керак. Ақлий жараёнлар устида олиб бориладиган коррекцион ишлар сабабли, ақли заиф болаларда ҳаракатларини мақсадга мувофиқ кузатиш, таққослаш,

умумлаштириш, таҳлил қилиш ва уларни режалаштириш қобилиятлари ривожлантирилади. Ушбу йўналишда Б.И.Пинский, Г.М.Дульневларнинг асарларини қайд этиш мумкин. Ақли заиф болаларнинг таълим - тарбияси учун махсус дастурлар яратишда билим ва меҳнат фаолиятини ривожлантириш, уларни нутқининг ўзига хос хусусиятлари ва ҳаракатларини амалга ошириш бўйича психологик маълумотлар кенг қўлланилади.

Махсус мактабда таълим жараёнида коррекцион - ривожлантирувчи машғулотларда ўйин фаолиятдан фойдаланиш яхши самара беради.

"Ўйин - бу ҳар қандай ҳаётий ҳодисани тўлиқ ёки қисман, унинг ҳақиқий амалий шароитидан ташқарида самарали такрорлашдан иборат бўлган ижтимоий амалиётнинг бир туридир.

Махсус мактабларнинг қуйи синфларида ўйин ақли заиф ўқувчиларнинг билиш жараёнига фаол таъсир кўрсатадиган усуллардан биридир. Ўйин ўқувчиларда ҳиссий кайфиятни уйғотишга ёрдам беради, амалга оширилаётган тадбирларга нисбатан ижобий муносабатни уйғотади, умумий кўрсаткичларни яхшилади, аллақачон ўрганилган материални бир хиллик ва зерикашсиз такрорлашга имкон беради.

Мактабда ақлий жараёнларни тўғрилаш учун махсус коррекцион дарсларга эҳтиёж бор. Бундай дарсларда ўйиннинг турли хил шакллари қўллаган ҳолда ақли заиф ўқувчиларни тафаккурини ривожлантириш мумкин, булар асосида болада катталарнинг кўрсатмаларини тинглаш ва уларга риоя қилиш қобилияти, олдиндан ишлаб чиқилган режа асосида ҳаракат қилиш қобилияти, ишнинг намунаси ва натижаларини таҳлил қилиш қобилияти ва бошқалар ривожланади.

Психолог томонидан тузилган схематик режа асосида олигофрен ўқувчиларни эртақларни қайта ҳикоя қилишга ўргатишимиз мумкин.

³ Абилитационная педагогика / под ред. Аксенова, Л. И. 2018. — 14 с.

Ақли заиф бола учун фикрлашнинг барча турларини шакллантириш бўйича ишларни тўғри ва ўз вақтида ташкил этиш алоҳида аҳамият касб этади, чунки интеллектнинг бузилиши олигофрениянинг асосий нуқсонидир.

Тафаккурнинг шаклланишига ҳисса қўшадиган ўйинлар иккита йўналишга ажратилади: идрок этишдан фикрлашга, визуал-эффektivдан, визуал-образли ва мантиқий фикрлашга. Визуал эффektiv фикрлаш техник тафаккур марказида ётади, касбий маҳорат ва кўникмаларни эгаллашни таъминлайди.

Катталар, ўзини тутиши, хиссий кайфияти билан болаларда ўйинга ижобий муносабат уйғотиши керак. Катталарнинг роли икки хил: бир томондан болаларни тартибга солиш орқали билиш жараёнига раҳбарлик қилади, бошқа томондан ўйин иштирокчиси, шерик ролини ўйнайди, ҳар бир болани ўйин ҳаракатларини бажаришга йўналтиради ва агар керак бўлса, ўйинда ўзини тутиш услубини ўргатади. Ўйинларда қатнашиш орқали катталар бир вақтнинг ўзида қоидаларнинг бажарилишини назорат қилади.

Иш жараёнида таълим тамойилларни амалга оширишда мутахассислар такрорийлик, мавжудлик, вазифаларни босқичма-босқич бажаришларни ҳисобга олиш керак, ўйинлардан фойдаланишда ҳам осондан мураккабликка кетма-кетликка риоя қилиш зарур.

Шундай қилиб, махсус ташкил этилган машғулларда қўлланиладиган ўйинларда ақли заиф ўқувчиларнинг барча билим жараёнлари ривожлантирилади ва коррекцияланади.

Мактабда ақли заиф болалар билан коррекцион ишларини ташкил этиш тамойиллари ўқув қобилятининг намоён бўлишининг ўзига хос хусусиятларига, уларнинг ақлий ривожланишининг умумий хусусиятларига, шунингдек, уларнинг соғлиғига қараб белгиланди.

1-3 - синф ўқувчилари учун коррекцион дарслар бир вақтнинг ўзида, эрталаб, дам олиш ёки сайр қилишдан кейин ўтказилди. Болаларга бериладиган барча топшириқлар уларнинг асаб тизимидаги камчиликларни ҳисобга олган ҳолда тақсимланиши ва бу топшириқлар уларни чарчатиб қўймаслигини ҳам ҳисобга олиш керак. Бунинг учун дарс давомида ҳар хил тадбирлар алмашилиб туриши кетак. Дарслар давомида материалларни тақдим этишнинг қуйидаги шаклларида фойдаланиш мумкин: ҳаракатли, графикли ва стол усти ўйинлари, чизмалар, расмлар, топишмоқлар, мантиқий жумбоқлар ва ҳк. Уларни амалга ошириш методикаси пухта ўйланган бўлиши ва вазифалар аста-секин мураккаблаштирилиб борилади.

Баъзи сабабларга кўра индивидуал топшириқларни бажаришга улгурмаган ўқувчилар билан илгари тайёрланган карточкалар ёрдамида индивидуал қўшимча ишлар амалга оширилади. Ҳар бир болага таъсир қилишнинг махсус танланган усуллари ва воситаларини қоллаш мумкин.

Вазифалар, ҳаракатлар ва ўйинларда иштирок этган болалар ташаббускорлигининг ҳар қандай намоён бўлиши оғзаки равишда қўллаб-қувватланади ва рағбатлантирилади.

Ақли заиф ўқувчилар билан ишлашда уларнинг ақлий ривожланишидаги нуқсонларни бартараф этишга қаратилган энг муҳим тамойил коррекцион йўналганлик тамойили бўлиб, мақсад болаларга ўзларининг атроф-муҳитида ғайриоддий нарсаларни кўришга ўргатиш, ўрганиш истагини уйғотиш, сўрашга ўргатиш, сўз бойлигини ривожлантириш истагидир. Ақлий ривожланиш йўналишидаги ишлар доимо фарқланиб, мураккаблашиб боради.

Қўлларнинг нозик ҳаракатларини тузатиш ва ривожлантиришга катта эътибор берилди. Илмий адабиётларда боланинг бармоқ ҳаракатларининг ривожланиши унинг нутқининг ривожланишига ижобий

таъсир кўрсатади деган нуктаи назар мавжуд. Аналитикалараро синтез аппарати бўлган восита анализаторининг ривожланишидаги тараққиёт боланинг мия функцияларининг умумий ривожланишига таъсир қилади (Колцова М.М.). Дарсда қўл харакатларини ривожлантириш учун анъанавий иш шакллари ишлатилган: фигуралар контурини чизиш, нукталар билан чизиш, маълум бир бўшлиқда чизмалар, турли хил нарсалар тасвирланган контур расмларини чизиш. Шундай қилиб, агар коррекцион дарсларнинг бошланғич босқичидаги асосий мақсад акли заиф болаларда дарслар, ўйинлар ва машқларга қизиқишни уйғотиш бўлса, аста-секин улар атрофдаги дунёни ўрганиш билан боғлиқ ишларга, қизиқишни, фаолликни, кузатувчанликни шакллантириш, умумий харакат қобилиятларини ривожлантириш бўйича иш олиб борилади.

Ўқув йили давомида турли йўналишларда олиб борилган ишлар куйидаги хулосаларни чиқаришга имкон беради:

1. Олигофрен болаларнинг аклий ривожланишининг ўзига хос хусусиятларини ўрганиш юзасидан кўплаб олимлар ишлаган. Машхур психологлар Виготцкий Л.С., Рубинштейн С. Я., Шиф Ж. И. ва бошқаларнинг тадқиқотлари шуни кўрсатдики, олигофрен болаларнинг аклий ривожланиши ўзига хослиги билан оддий болаларнинг ривожланиши билан бир хил асосий қонунларга мувофиқ равишда давом этади.

2. Коррекцион таълим жараёнида бундай болалар билан мақсадга мувофиқ ҳолда кузатув, мазмунли ёд олиш, ихтиёрий диққат, ихтиёрий хотира, анализ ва синтезнинг мураккаб шакллари, таққослаш ва умумлаштириш жараёнлари каби мураккаб аклий фаолият турларини ривожлантирилади.

3. Тўғри танланган педагогик усуллар олигофрен болалар орасида ўрганишга

бўлган қизиқишнинг пайдо бўлишига, шунингдек, уларнинг билимлари, кўникмалари, қобилиятлари кучини сезиларли даражада оширади, диққат, хотира, фикрлаш ва бошқа билим жараёнларини тўғрилашга ёрдам беради.

4. Синфда болаларнинг ўйин фаолиятидан фойдаланиш аклий жараёнларнинг шаклланишига таъсир қилади. Мактабда ўйин ўқувчиларнинг барча харакатларини камраб олади. Мактабда ўқитиш болага ўқувчи ролини ўзлаштиришга, дарсга боланинг қизиқиш билан қатнашишига, синфда фаол ва диққатли бўлишга ёрдам беради. Ўйин болалар учун жиддий ва масъулиятли фаолиятдир.

5. Ўйин ўқувчиларда хиссий кайфиятни яратишга ҳисса қўшади, амалга оширилаётган тадбирларга ижобий муносабатни уйғотади, умумий кўрсаткичларни яхшилади, аллақачон ўрганилган материални бир хиллик ва зерикашсиз такрорлашга имкон беради.

6. Ўйин ҳар бир олигофрен болани кизиқтирадиган, унинг эътиборини ўқув фаолиятига қаратадиган услубий восита бўлиб хизмат қилади, чунки уларнинг психофизиологик ривожланиши оддий тенгдошларининг ривожланишидан сезиларли даражада фарқ қилади. Бу акли заиф мактаб ўқувчиларининг билим фаолиятига таъсир қилади.

7. Айнан ўйин фаолиятида акли заиф ўқувчиларда билимга бўлган қизиқиш пайдо бўлади. У ривожланишнинг муҳим манбаи. Улар билан хотира, диққат, тафаккур, идрок ва бошқаларни тўғрилашга мақсадли равишда иш олиб борилса, ўқувчиларнинг билиш фаолияти кенгайиб боради.

8. Мақсадли иш жараёнида олинган маълумотлардан акли заиф болалар билан кейинги олиб бориладиган ишларда фойдаланиш мумкин.

Шундай қилиб, юкорида айтиб ўтилганларни умумлаштириб шуни

таъкидлаш мумкинки, тўғри тўғирланади, кўникма ва малакалар ташкиллаштирилган дарслар натижасида такомиллашади, бу эса ақлан заиф ўқувчиларнинг ўзини - ўзи кадрлаш болаларнинг жамият ҳаётига янада даражаси ошади, ақлий жараёнлар муваффақиятли мослашишига ёрдам беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Аксенова, Л. И. Абилитационная педагогика - М. : Издательство Юрайт, 2018. - 14 с.
2. Мамедов К., Шоумаров Г. Ақли заиф болалар психологияси. Тошкент, 1994. 122-125-бетлар.
3. Л.М.Шипицына, В.М.Сорокин, Ю. Б. Зеленская Олигофренопедагогика. - М.: Издательский центр «Академия», 2011. -12 с.
4. Akramova, X. (2020). КОРРЕКЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОБОБЩЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ У ДЕТЕЙ С УМСТВЕННОЙ ОСТАЛОСТЬЮ В СЕМЕЙНЫХ УСЛОВИЯХ. *Архив Научных Публикаций JSPI*, 15(1). извлечено от https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/918
5. Akramova, X. (2020). СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РАБОТА С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА. *Архив Научных Публикаций JSPI*, 7(1). извлечено от https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/674
6. Djurayeva, S., & Omonboyeva, K. (2020). MAXSUS TA'LIM JARAYONIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING SAMARADORLIGI. *Архив Научных Публикаций JSPI*, 1(56). извлечено от https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/4512
7. Muzaffarova, X. (2020). Ўқитиш жараёнида педагогик технологиялардан фойдаланиш масалалари: Ўқитиш жараёнида педагогик технологиялардан фойдаланиш масалалари. *Архив Научных Публикаций JSPI*, 1(39). извлечено от https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/6017